

Bosna i Hercegovina raj za neodgovorne političare

Centar za zastupanje
građanskih interesa

Bosna i Hercegovina

raj za neodgovorne političare

Iako se u Bosni i Hercegovini već godinama provodi reforma javne uprave s ciljem unapređenja upravljanja javnim finansijama još uvijek nije dostignut odgovarajući nivo transparentnosti u procesu budžetiranja. Fondacija CPI prikuplja i objavljuje podatke od 2009. godine i vrši istraživanja transparentnosti budžetskih procesa i poznavanja i interesa građana za budžetska pitanja. Netransparentnost vlasti i nezainteresovanost građana je dokazana i brojčano izražena činjenica. Ne trebamo se čuditi što je to tako. U Bosni i Hercegovini godišnje kroz budžete/proračune prođe preko 15 milijardi maraka. Vlasti se ni ne trude pravovremeno, tačno i razumljivo izvijestiti građane i poduzetnike o tome kako namjeravaju potrošiti njihov novac. Građani i poduzetnici pune budžete kroz oporezovanu potrošnju, druge poreze i doprinose, takse, kazne, parafiskalne namete, carine i tu njihov kontakt sa budžetima prestaje. Čak ni parlamentarni predstavnici nemaju mogućnost utjecaja na budžeta, kako sami kažu. O svemu se odlučuje u vrlo uskom krugu političara i državnih službenika uz dogovor stranaka i partija. O preko 15 milijardi maraka odlučuju samo odabrani.

Građani, poduzetnici, udruženja i asocijacije, pacijenti, roditelji, samohrane majke, manjine, nezaposleni, studenti i đaci, lokalne zajednice, imaju minimalne šanse da ih neko samo sasluša, a kamoli uvaži njihove potrebe ili stavove.

Svaki građanin ili grupa građana bi trebali moći na vrijeme dobiti plan prihoda i rashoda općine, grada, kantona, entiteta, države i imati pravo reći šta žele a šta ne žele da se finansira od njihovog novca. Ako su njihovi zahtjevi opravdani, mogući i u skladu sa normama u pojedinom području, takvi zahtjevi trebaju biti usvojeni. To se ne događa gotovo nikad ili u slučajevima kad vlastima njihovi sateliti, boračke organizacije priprijetite ili nude svoje glasove.

Zato tvrdimo da je Bosna i Hercegovina raj za neodgovorne političare i da se oni i angažuju u politici kako bi s mirom i bez odgovornosti upravljali tuđim novcem. Ne samo sadašnjim, nego i budućim i novcem naše djece jer posljednjih godina zaduženje raste i rastu troškovi servisiranja kredita, bez jasnog plana kako će se otplatiti glavnica.

U Republici Srpskoj, sa aspekta jasnoće knjiženja i izvještavanja u javnom sektoru situacija je značajno bolja, jer su u svrhu bolje kontrole i planiranja u dva navrata, 2010. i 2016. godine mijenjali i unapređivali svoj kontni plan. Bilo bi potrebno za početak da državni nivo, Federacija i Brčko distrikt naprave isto.

Prema globalnim okvirima fiskalnog bilansa i politika u BiH koji obuhvataju period od 2014 do 2021. prihodi od indirektnih poreza bilježe konstantan rast. U 2014. projekcije prihoda od indirektnih poreza (PDV, akcize, carine, putarina) iznosile su oko 5.069 miliona KM, u 2018. iznosile su oko 6.080 miliona KM, a projekcija za 2021. predviđa oko 6.654 miliona KM. Iz navedenog možemo zaključiti da javna uprava u BiH bilježi konstantan rast tekućih prihoda (indirektni porezi predstavljaju najveći udio u ukupnim tekućim приходima). Rast prihoda uz zabranu građanima i javnosti da ima adekvatan uvid i utjecaj na prihode i rashode je najbolji recept za cementiranje postojećih vlasti na njihovom sadašnjem mjestu.

Da bismo objavili građanima koji su planovi i politike prikupljanja i trošenja javnog novca sadašnjih vlasti i kandidata na izborima, uputili smo jednostavni upitnik na dvadesetak adresa ozbiljnih

političkih stranaka. Od svih njih, samo 5 je dostavilo svoje odgovore a to su: Naša stranka, Demokratska fronta, Savez za bolju budućnost BiH, Nezavisni blok i Narodni demokratski pokret. Možemo zaključiti da većina onih koji upravljaju našim novcem ne želi odgovoriti čak ni na načelna pitanja kako kane njime upravljati, a možda i nemaju pisana pravila i politike nego ga troše po slobodnom nahođenju.

Vrsta prihoda	izvršenje							u mil.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
PDV	3.207,8	3.255,9	3.433,8	3.576,1	3.728,0	3.861,0	3.987,7	4.121,0
Akcize	1.307,5	1.408,1	1.448,9	1.464,8	1.450,5	1.456,7	1.491,7	1.528,5
Carine	235,4	239,9	248,2	269,1	288,2	304,9	322,6	341,6
Putarina	294,3	319,8	358,8	382,5	573,9	602,2	611,8	622,2
Ostalo	24,0	35,1	41,0	33,4	39,7	40,1	40,5	40,9
UKUPNO:	5.069,0	5.258,8	5.530,7	5.725,9	6.080,3	6.264,9	6.454,3	6.654,2

Prema konsolidiranim rashodima budžeta BiH iz globalnih fiskalnih okvira vidljivo je da su projekcije bruto plata i naknada u 2014. iznosile oko 3.277 miliona KM, u 2018. iznosile su oko 3.614 miliona KM, dok projekcije za 2021. iznose oko 3.674 miliona KM.

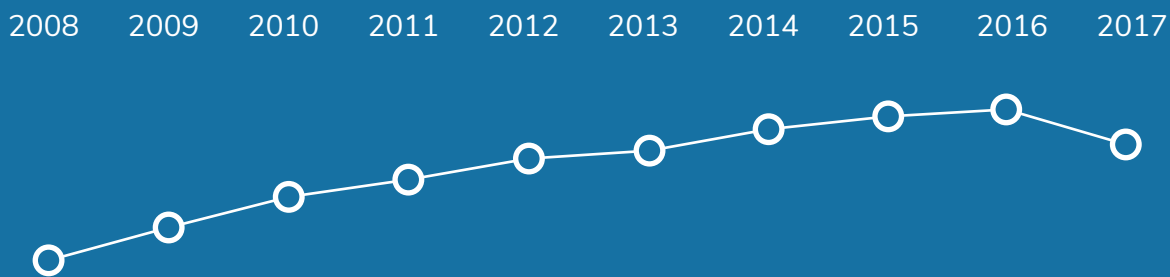
Nadalje, izdvajanja za materijal i usluge u 2014. iznosila su oko 2.087 miliona KM, u 2018. iznosila su oko 2.447 miliona KM, dok projekcije za 2021. iznose oko 2.490 miliona KM. Navedeni podaci govore da izdvajanja za bruto plate i naknade, te za materijal i usluge rastu, ali da taj rast nije radikaln.

Projekcije izdvajanja za kamate u 2014. iznosile su oko 234 miliona KM, u 2018. iznose oko 308 miliona, dok projekcije za 2021. iznose oko 342 miliona. Iz navedenog se može zaključiti da uslijed postojećih i budućih zaduživanja, kamate bilježe konstantan rast.

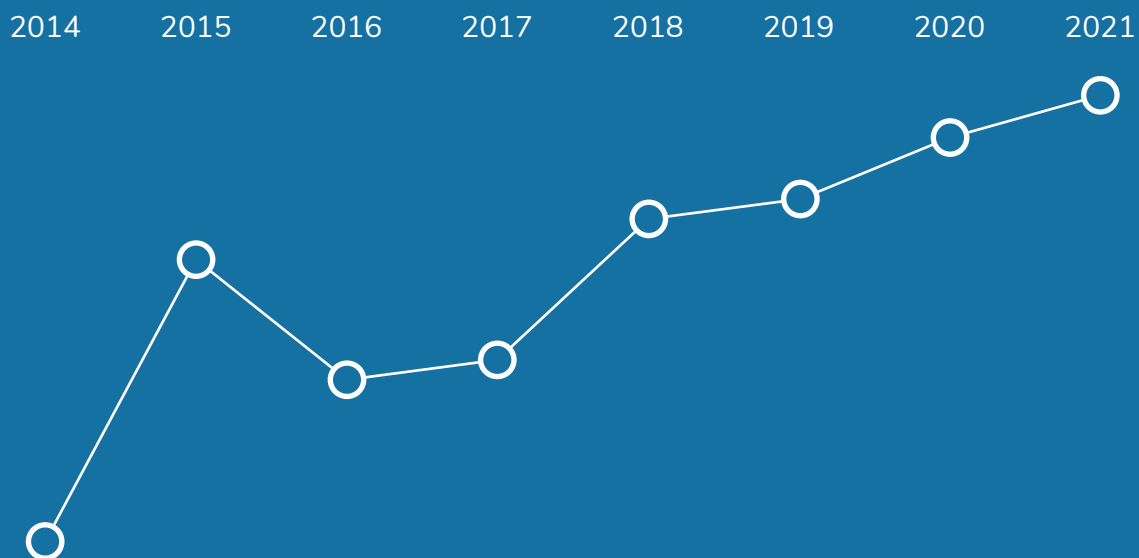
Također, projekcije neto izdataka za nefinansijsku imovinu su znatno veće za period 2018-2021. u odnosu na 2014-2017., iz čega se može zaključiti da će u narednom periodu doći do većih izdvajanja za kapitalne investicije.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rashodi:	11.925,0	12.739,2	12.574,3	12.988,1	14.624,8	14.325,6	14.384,4	14.479,0
Bruto plate i naknade	3.277,5	3.391,1	3.422,3	3.453,7	3.613,9	3.652,1	3.662,1	3.673,9
Izdaci za materijal i usluge	2.087,5	2.150,9	2.189,9	2.355,3	2.447,6	2.461,1	2.475,2	2.490,4
Kamate	234,2	299,8	260,5	264,7	308,5	316,9	335,9	342,5
Subvencije, socijalna davanja i transferi	5.203,0	5.552,9	5.725,5	6.052,5	6.417,0	6.224,6	6.268,6	6.310,7
Ostali rashodi	594,2	352,7	104,7	143,5	210,7	223,3	232,3	243,2
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	528,6	991,8	871,4	718,4	1.627,1	1.447,6	1.410,3	1.418,3

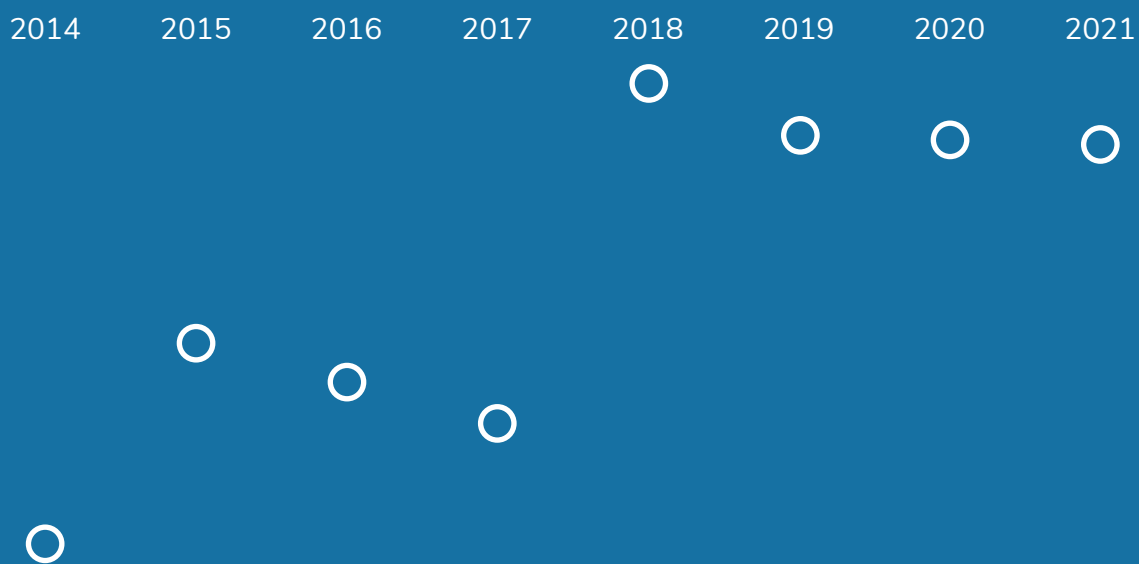
Ukupan javni dug

Rashodi za kamate

Neto izdaci za nefinansijsku imovinu

Kada je riječ o ukupnom javnom dugu BiH možemo konstatirati njegov stalni rast do 2016., dok u 2017. ukupni javni dug ima tendenciju pada. Javni dug zaključno sa 31.12.2008. iznosio je oko 7.401 miliona KM, na dan 31.12.2012. oko 10.488 miliona KM, na dan 31.12.2016. oko 12.098 miliona KM, dok je na dan 31.12.2017. ukupni javni dug iznosio oko 11.353 miliona KM.

Javna zaduženost BiH										u mil.
	31.12.2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	31.12.2017.
Ukupni Javni dug	7.401,64	8.272,23	9.490,86	9.975,52	10.487,88	10.427,32	11.516,31	11.949,10	12.098,21	11.353,62
Unutrašnji dug	3.161,25	3.038,13	3.202,04	3.314,47	3.332,39	3.018,50	3.298,04	3.538,03	3.550,62	3.501,63
Vanjski dug	4.240,39	5.234,10	6.288,82	6.661,05	7.155,49	7.408,82	8.218,27	8.411,07	8.547,59	7.851,99
Stari vanjski dug	1.747,19	2.062,05	2.026,20	1.929,97	1.768,08	1.611,12	1.614,57	1.504,93	1.380,22	1.149,45
Novi vanjski dug	2.493,20	3.172,05	4.262,62	4.731,08	5.387,41	5.797,70	6.603,70	6.906,14	7.167,37	6.702,54
Javni sektor	733,17	1.125,26	1.748,05	1.821,37	2.028,32	2.123,84	2.325,17	2.361,57	2.129,41	1.632,45
Infrastruktura	1.217,38	1.503,18	1.916,40	2.238,49	2.679,45	3.022,74	3.525,21	3.633,67	3.937,81	4.066,26
Privreda	542,65	543,61	598,17	671,22	679,64	651,12	753,32	910,90	1.100,15	1.003,83

Istraživanje otvorenosti budžeta (Open Budget Survey - OBS) je nezavisno, komparativno i redovito mjerenju tri stuba odgovornosti javnih budžeta: transparentnosti, nadzora i učešća javnosti. U našoj zemlji njime je obuhvaćen budžet na nivou institucija BiH kojim upravlja Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine.

Rezultati istraživanja objavljeni u januaru 2018. pokazali su pad Indexa otvorenosti budžeta (OBI) Bosne i Hercegovine sa 43 u 2015. godini na 35 u 2017. godini. To znači da su vlasti otežale građanima pristup informacijama o tome kako upravljaju njihovim novcem i otežale im mogućnost da vlasti drže odgovornima za učinjeno. Ovim rezultatom BiH svrstana je u red zemalja koje građanima pružaju minimalne informacije o budžetu.

U odnosu na zemlje u regiji, BiH se nalazi na posljednjem mjestu, iza Slovenije (69 indeksnih poena), Hrvatske (57), Albanije (50), Srbije (43) i Makedonije (37 poena).

Daljnji rezultati ovog istraživanja pokazuju da BiH građanima pruža veoma ograničene prilike za učešće u budžetskom ciklusu, nadzor Ureda za reviziju institucija BiH nad budžetskim ciklusom ocijenjen je kao adekvatan, dok je nadzor Parlamentarne skupštine BiH nad budžetskim ciklusom ocijenjen kao ograničen.

Uzimajući u obzir specifičnost BiH uređenja, Fondacija CPI provodi mjerenje transparentnosti i otvorenosti budžetskih procesa na svih 13 nižih nivoa vlasti (2 entiteta, Brčko distrikt i 10 kantona) po prilagođenoj metodologiji koja se koristi u globalnom OBS istraživanju. Metodologija istraživanja za niže nivoe vlasti u BiH pored dostupnosti i pravovremenosti 7 najznačajnijih dokumenata u budžetskom ciklusu (dokument okvirnog budžeta, prijedlog budžeta, usvojeni budžet, budžet za građane, kvartalni izvještaji o izvršenju budžeta, godišnji izvještaj o izvršenju budžeta, i revizorskih

izvještaj) podrazumijeva i istraživanje po prethodno odabrane 4 oblasti a to su:

1. Postojanje budžetskih klasifikacija (ekonomska, administrativna, funkcionalna) u budžetskoj dokumentaciji.
2. Dostupnost informacija o dugu i kompoziciji duga u budžetskoj dokumentaciji
3. Postojanje programskog budžetiranja u budžetskoj dokumentaciji
4. Procjena prihoda i rashoda za višegodišnji period

Konkretan rezultat navedenog istraživanje je rangiranje nižih nivoa vlasti u BiH (2 entiteta, Brčko distrikt i 10 kantona) kada je u pitanju transparentnost i odgovornost budžetskog procesa u BiH, definiranje najvećih odstupanja od međunarodnih standarda transparentnosti, te ukazivanje nadležnim ministarstvima, vladama i parlamentima kako da budžetski procesi unaprijede u interesu građana.

U najnovijem ciklusu Istraživanja otvorenosti budžeta 2017., provedenom za 13 nižih nivoa vlasti u BiH, rezultati su sljedeći: Brčko distrikt 53 indeksna poena, Tuzlanski kanton 51 poen, Kanton Sarajevo 50 poena, Republika Srpska 47 poena, Posavski kanton 33 poena, Federacija BiH 29 poena, Zeničko-dobojski kanton 29 poena, Unsko-sanski kanton 10 poena, Srednjobosanski kanton 9 poena, Bosansko-podrinjski kanton 5 poena, Kanton 10 i Zapadnohercegovački kanton 2 poena, te Hercegovačko-neretvanski kanton 0 poena.

Istraživanje otvorenosti budžeta 2017

Brčko distrikt	53*	★ ★ ★ ★ ★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Tuzlanski kanton	51	★ ★ ★ ★ ★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Kanton Sarajevo	50	★ ★ ★ ★ ★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Republika Srpska	47	★ ★ ★ ★ ★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Posavski kanton	33	★ ★ ★ ★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Federacija BiH	29	★ ★ ★ ★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Zeničko-dobojski kanton	29	★ ★ ★ ★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Unsko-sanski kanton	10	★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Srednjobosanski kanton	9	★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Bosansko-podrinjski kanton	5	★ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Kanton 10	2	☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Zapadnohercegovački kanton	2	☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
Hercegovačko-neretvanski kanton	0	☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

*indeksna poena, gdje je 100 = najveća otvorenost

**Centar za zastupanje
građanskih interesa**

Open
Society Fund
Bosnia & Herzegovina

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Podržano grantom Fonda Otvoreno društvo BiH